

Muhammet Ali Bulut

Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Uşak/Türkiye
Doctor, Ministry of Education, Uşak/Turkiye
eposta: muhammetalibulut76@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9239-6123>

Hasan Hüseyin Gök

Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Uşak/Türkiye
Doctor, Ministry of Education, Uşak/Turkiye
eposta: tatarlihasan64@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-3837-7132>

Atıf/Citation: Bulut, M. A. & Gök, H. H. 2024. Yüzbaşı Gâvur Mümin Romanındaki Toplumsal Yapı ve İlişkilere Oluşumsal Yapısal Bir Yaklaşım. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 12/40, 16-36.
<https://doi.org/10.33692/avrasyad.1421042>

Makale Bilgisi / Article Information

Yayın Türü / Publication Type:	Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi /Received:	22.06.2024
Kabul Tarihi/Accepted:	18.07.2024
Yayın Tarihi/Published:	15.09.2024

YÜZBAŞI GÂVUR MÜMİN ROMANINDAKİ TOPLUMSAL YAPI VE İLİŞKİLERE OLUŞUMSAL YAPISALCI BİR YAKLAŞIM

Öz

Bu çalışmada, Erdoğan Baysal tarafından kaleme alınan Yüzbaşı Gâvur Mümin romanındaki toplumsal yapı ve ilişkilerin oluşumsal yapısal eleştiri üzerinden değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın problemi romandaki toplumsal yapı ve ilişkilerin siyasî, ekonomik, kültürel ve dinî boyutta neler olduğudur. Siyasi çözümlenelerde romana konu olan İzmir'in işgali sürecinde, Yunanlıların ve onların en büyük destekçisi Batılı devletlerin işgal hareketinin temelinde ırkçılık politikasının varlığına vurgu yapılmıştır. Yunanlılara destek veren Batılı devletlerinin asıl amacının işgal değil Türk milletini yok etmek olduğu belirtilmektedir. Kültürel ve dini boyutta Türk-Yunan karşıtlığından hareketle İzmir'in işgali sürecinin genel portresi çizilmiştir. Romanda bir yanda bağımsızlığı ve can, mal ve namus güvenliği için imkânsızlıklar içinde mücadele veren Türk milleti; diğer yanda güçlü olmanın verdiği cesaretle her türlü zulüm ve haksızlığı meşru gören bir Yunan askeri kuvvetinin varlığı dikkat çekmektedir. Eserde Türklerin ahlakı, mücadelesi, insana saygısı, hoş görüsü yüceltilirken Yunan askerlerinin içki ve kadına düşkünlüğü, para hırsları, cana kıymaları olumsuzlanmıştır. Ekonomik boyutta ise savaşın temel sebeplerinden birinin de silah ve tahıl ticareti yapan bankerlerin servetlerine servet katmak olduğu belirtilmiştir. İzmir'in işgalinde yerli Rumlar; lüks,

Yüzbaşı Gâvur Mümin Romanındaki Toplumsal Yapı ve İlişkilere Oluşumsal Yapısalcı Bir Yaklaşım şatafat ve eğlence içinde yaşarken Türklerin büyük çoğunluğunun ise fakirlik çektiği anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yüzbaşı Gâvur Mümin Romanı, Oluşumsal Yapısalcı Eleştiri, Toplumsal Yapı ve İlişkiler, İzmir'in İşgal Süreci.

A CONSTRUCTURAL APPROACH TO SOCIAL STRUCTURE AND RELATIONSHIPS IN YÜZBAŞI GAVUR MÜMİN'S NOVEL

Abstract

In this study, it is aimed to evaluate the social structures and relations in the novel Yüzbaşı Gâvur Mümin, written by Erdoğan Baysal, through formational structuralist criticism. The problem of the study is what the social structures and relations in the novel are in political, economic, cultural and religious dimensions. In political analyses, during the occupation of Izmir, which is the subject of the novel, the existence of a policy of racism was emphasized at the basis of the occupation movement of the Greeks and their biggest supporters, the Western states. It is stated that the main purpose of the Western states that support the Greeks is not to invade but to destroy the Turkish nation. The general portrait of the occupation process of Izmir was drawn based on the Turkish-Greek opposition in cultural and religious dimensions. In the novel, on the one hand, the Turkish nation struggles against impossibilities for its independence and security of life, property and honor; On the other hand, the existence of a Greek military force that sees all kinds of cruelty and injustice as legitimate with the courage of being strong draws attention. While the morality, struggle, respect for people and tolerance of the Turks are glorified in the novel, the Greek soldiers' addiction to alcohol and women, their greed for money, and their murder are negated. In the economic dimension, it has been stated that one of the main reasons for the war was to increase the wealth of bankers who traded in weapons and grain. During the occupation of Izmir, local Greeks; It is understood that while the majority of Turks live in luxury, ostentatiousness and entertainment, they suffer from poverty.

Key Words: Yüzbaşı Gâvur Mümin, Formative Structural Criticism, Social Structure and Relations.

Giriş

Sanat eseri, yapısında karmaşık birçok unsuru barındırma özelliği ile farklı bilimsel dalların kendisinden yararlandığı, toplumu anlamak ve onun yapısını ortaya koymak adına bilimsel verilerin alındığı bir araç haline gelmiştir. Lucien Goldmann'ın geliştirdiği oluşumsal yapısalcı yöntem, "yapıt, bireyin değil toplumun bir anlatımıdır" düşüncesini esas alır. Goldmann, eser ile bu eserin içinden çıktığı toplumsal çevrenin yapısı arasında temel bir ilişkinin olduğunu belirtir (Goldmann 1964: 23). Goldman, edebi bir metni taşıdığı bütünsellik ve toplumsal gerçeklik açısından çözümlemeyi amaçlar (Atalay 2007: 387). Edebi ürünler ve bu ürünleri ortaya çıkaran yazarlar; içinde yaşadıkları toplumun sosyal ortamını ve ilişkilerini, bu ortamın farklı yönlerini ve bu yönlerin birbirlerine etkilerini açığa çıkaran edebiyat

sosyolojisi ile toplum kuramının oluşumuna katkı sağlar (Alver 2006: 106). Jale Parla ise edebi ürünleri, "belli bir yer ve zamana özgü egemen dünya görüşünün birey yoluyla ifade bulmuş biçimleri" (Parla 2000: 39) olarak tanımlar. Edebiyat ve sosyoloji bilimlerinin yakınlaşması 1900'lü yıllarda başlar, toplum şartlarının doğrudan ve dolaylı şekilde edebiyata tesiri bu yakınlaşmanın esasını oluşturur (Aydın 2009: 360).

Edebiyat sosyolojisi; sanat eserine sanatçı, mekân, zaman ve toplumsal yapı bakımından bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşır. George Lukacs, Lucien Goldmann, Robert Escarbit ve Jean Piaget tarafından geliştirilen çalışmalar, 20. yüzyılda edebiyat sosyolojisi alanında önemli bir ilerlemenin gerçekleşmesini sağladı. Marksist geleneğin temsilcisi aynı zamanda Goldmann'ın hocası olan George Lukacs, sanat eserini sosyal gerçekliğin bir yansıması olarak değerlendirmiştir (Lukacs 1987). Goldmann'ın özellikle 1950'li yıllarda ortaya koyduğu çalışmalar ile oluşumsal yapısalcı sosyolojik eleştiriyi daha sistemli hale getirdiği söylenebilir. Oluşumsal yapısalcılık, "toplumsal değişme, gelişme ve çelişkilerden hareketle toplumsal bir grubun "dünya görüşü"nü ortaya koyan, açıklayan, toplumsal simgeleri çözümleyen diyalektik-dinamik bir yöntemdir." (Akten 1999: 162). Bu yöntem, "metin dışı" olarak adlandırılan sosyal, tarihsel, kültürel gerçekler üzerinde durduğu için Toplumcu Gerçekçi yaklaşımın edebiyatın sosyal gerçekliği yansıtması görüşüyle aynı özellikleri gösterir (Moran 1994: 35). Goldmann bu yöntemin hipotezini şöyle ortaya koyar:

"Edebi yaratının karakteri, eserdeki evrenin yapısının, bazı sosyal grupların zihinsel yapıları ile benzeşik olması ya da onlara kavranabilir bir ilişki içerisinde olması doğrultusunda oluşur oysaki içerik düzleminde, yani bu yapılar tarafından yönetilen düşünsel evren yaratısında, yazarın total özgürlüğü vardır. Bu düşünsel evrelerin yaratılması için yazarın bireysel deneyimini kullanması hiç şüphesiz çok sık karşılaşılan bir yöntemdir fakat kesinlikle temel yapı taşı değildir" (Goldman 2005: 77).

Goldmann oluşumsal yapısalcı eleştirinin eseri anlamak amacıyla yararlanabilecek bir yöntem olmasına vurgu yaparken bu yöntemin eseri her yönüyle değerlendirmede eksik kalacağını belirtmektedir. Bu açıklamalar doğrultusunda oluşumsal yapısalcı yöntem, eserdeki toplumsal ilişkilerin değerlendirilmesi açısından bizlere daha sağlıklı bilgiler verebilir. Oluşumsal yapısalcı yöntem, edebi metni anlama ve açıklama olmak üzere iki aşamada ele alır. Eserin anlam yapıları, diyalektik yöntemle ters düşülmeden ve roman tekniklerinden yararlanarak çözümlenir (Tilbe ve Tilbe 2016: 125).

Gustave Lanson, edebi eseri tanımlarken iki türlü tanımdan bahseder. Bu iki tanım birbirinden farklıdır aynı zamanda birbirini tamamlar. Bunlardan biri düşünce ve zevk sahibi kişiler tarafından okunan eserlerdir ki bunların bir hedef doğrultusunda yazıldığını söyleyebiliriz. Edebi eserlerin sanat amacıyla oluşturulması ve okuyucuya sanat zevkini aşılmasıyla güzelliğinin ortaya çıktığını vurgulayan Lanson, bir de okuyucu tarafından anlaşılammış eserleri de gün yüzüne çıkararak okuyucuyla buluşturmak gerektiğini belirtir

Yüzbaşı Gâvur Mümin Romanındaki Toplumsal Yapı ve İlişkilere Oluşumsal Yapısalcı Bir Yaklaşım

(Lanson 1925: 84). Agah Sırrı Levend, edebiyat tarihi çalışmalarında edebi eserlerin, toplum hayatıyla ilgili olduğunu, ulusal kültürün izlerini taşıdığını ve yazıldıkları zamanı canlandıran birer belge hükmünde olduğunu belirtir (Levend 1988: 3). Levend, edebiyat tarihçisinin birinci plandaki eserleri incelemesinin edebiyat tarihçiliği açısından yeterli olmayacağını belirtir. İkinci planda kalmış edebi eserlerin de edebiyat tarihçiliği için önemli olduğunu ve bu eserlerin de incelenmeye değer olduklarını dile getirir. Böylece tarihsel süreç içinde söz konusu dönemin genel özellikleri hakkında daha sağlıklı ve somut bilgiler ortaya çıkacaktır. Birinci plandaki eserlerin genel düzey bakımından çağdaşlarından farklı ne gibi özellikler taşıdığı konusundaki fikirlere ise ikinci plandaki eserlerin incelenmesi ile ulaşılabilecektir (Levend 1988: 4-5).

Erdoğan Baysal, Yüzbaşı Gavur Mümin romanında İzmir'in işgal sürecinde yaşananları tarihsel süreç içinde ele alarak o dönemin siyasî, kültürel, dinî ve ekonomik özellikleri hakkında okuyucuya bilgi vermektedir. Baysal, 1943 yılında Uşak'ta dünyaya gelir (Egemenlik 2022). Yazar, 1964 yılında Urfa gazetesinde öykü yazarak edebiyat dünyasında ilk çalışmalarına başlar. 1970 yılından itibaren çeşitli dergilerde makale ve eleştiri yazıları kaleme alır (Biyografya 2024). Bir süre Işığın Kaynağı Düşün ve Sanat Dergisinde yazı işleri müdürü olan yazar, roman atölyelerinde roman yazma teknikleri üzerine dersler verir. Yedi Bilgeler Kitap ve Felsefe Grubu, Edebiyatçılar Derneği, Konak Meydanı Okuma Grubu gibi farklı edebiyat toplulukları içinde bulunur. Tuluat Edebiyat Derneği ve Yazar Evi Topluluğu'nun kurucusudur. 2019 yılında kurucuları arasında yer aldığı İzmir Yazarlar Kooperatifi'nin kurucu başkanı olarak görev yapar (Egemenlik 2022). Erdoğan Baysal'ın roman ve hikâye türünde eserleri bulunmaktadır. Roman türünde Tütün Parası, Sokağın Umudu, Yüzbaşı Gavur Mümin, Bey Ana, Tutku, Entellicens Kemal, Macar Dağına Pus Düştü adlı eserleri mevcuttur. Yaşar Yaşamıyor Kuva-yı Milliye Serisi, uzun öykü şeklindedir. Çocuklar için yazılmış Bizim Tavşan Ailesi, Moribik, Burcu'nun Muhabbet Kuşu, Kanadı Kırık Leylak, Onur ile Keklik, Baba Tekir'in Sürprizi adlı eserleri hikâye türündedir.

İzmir'in İşgali, Türk Edebiyatında roman türünde pek çok esere konu olmuştur. Mahmut Atilla Aykut'un Silah Arkadaşları (1942), Samim Kocagöz'ün Kalpaklılar (1962), Doludizgin (1963) eserinin tamamında; Halide Edip Adıvar'ın Ateşten Gömlek (1923), Mehmet Rauf'un Halas (1929), Kemal Tahir'in Yorgun Savaşçı (1965), İlhan Selçuk'un Yüzbaşı Selahattin'in Romanı (1975), Can Eryümlü'nün Kalimerhaba İzmir (2004), Turgut Özakman'ın Şu Çılgın Türkler (2005), Esat Mahmut Karakurt'un Allahısmarladık (1936), Ercüment Talu'nun Kan ve İman (1925), Burhan Cahit Morkaya'nın Nişanlılar (1937) romanlarının bir kısmında İzmir'in işgali ele alınır. Yüzbaşı Gavur Mümin romanı, İzmir'in işgal sürecini ve Millî Mücadele dönemini konu alan, üzerinde araştırma yapılmamış, ikinci planda kalmış belgesel bir romandır. Eserde, yazarın aktardıkları o dönemin genel özelliklerini belirleme konusunda edebiyat tarihi çalışmalarına katkı sağlayabileceği gibi birinci planda olan diğer

eserlerin özelliklerini belirleme açısından da alana farklı sonuçlar katabilir. Çalışma bu yönüyle edebiyat tarihçiliği alanında yapılmış özgün bir araştırma makalesidir.

Çalışmamızda şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Romanda toplumsal yapı ve unsurlar oluşumsal yapısalci eleştiri bağlamında nasıl ele alınmıştır? Bu amaçla araştırmanın alt problemlerinde şu sorulara cevap aranmıştır:

1.1. Romanda siyasi boyutta çözümlenmeler nelerdir?

1.2. Romanda kültürel boyutta çözümlenmeler nelerdir?

1.3. Romanda ekonomik boyutta çözümlenmeler nelerdir?

1.4. Romanda dini boyutta çözümlenmeler nelerdir?

Yöntem ve Teknik

Eserdeki toplumsal yapı ve ilişkiler, oluşumsal yapısalci yaklaşım bağlamında değerlendirilmiştir. Goldmann, edebi eserlere iki açıdan bakmaktadır. Dış yapı olarak adlandırılabilen katmanı eser ve toplum arasındaki ilişki açısından ele almıştır. Dış yapının genel olarak eserin oluştuğu toplumla ve toplumun realiteleriyle aynı düzlemde yer aldığını belirtir. İç yapı olarak adlandırılabilen katmanı ise yazar-eser bağlamında ele almıştır. Bir yazarın edebi eseri oluşturma aşamasında düşünsel özgürlüğüne göre hareket ettiğini ve öznelliğini esere yansıttığını belirtir. Bu eleştiri yöntemine göre bir eser anlam aşaması ve açıklama aşaması olmak üzere iki ana başlıkta çözümlenir. Anlama aşamasında edebi eserin teknik yapıları çözümlenir.

Edebi eser; teknik yapı bakımından anlatıcı ve anlatıcının bakış açıları, anlatım teknikleri, zaman, uzam, kişiler, toplumsal yapı ve ilişkiler bağlamında ele alınır. Toplumsal yapı ve ilişkilerde ise eserin siyasal, kültürel, ekonomik ve dinsel düzey çözümlenmeleri yapılır. Açıklama aşamasında yazarın yaşadığı döneme, edebi eserin kaynağına, tarihsel çerçeveye ve simgesel çözümlenmeye değinilir. Goldmann, bir eseri anlam ve açıklama aşaması olmak üzere iki bölümde çözümlenin önemini şöyle aktarır:

“Bu yöntem, diğerlerine göre, öncelikle birleştirici bir şekilde insan eylemleri bütününe ele alması ve bununla birlikte, aynı zamanda hem anlaşılır hem de açıklayıcı olması yönünden iki kat avantajlıdır çünkü anlamlı bir yapının aydınlığa çıkartılması, bir anlama sürecidir oysaki bu yapının daha geniş bir yapıyla bütünleştirilmesi bir açıklama sürecidir” (Goldmann, 2005: 73).

Her eser, yazar ile okuyucu arasında kurulan dolaylı bir iletişimdir. Yazar ile okuyucu arasında kurulan bu iletişimin anlamlı yürüyebilmesi için iletinin hem yapısal hem de anlamsal açıdan doğru çözümlenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda bir edebi eserin anlaşılabilmesi için öncelikle onun “yapı”sının kavranması gerekmektedir. Oluşumsal yapısalci eleştiri işte bu noktada devreye girer ve önce eserin yapısını çözümler ardından

Yüzbaşı Gâvur Mümin Romanındaki Toplumsal Yapı ve İlişkilere Oluşumsal Yapısalcı Bir Yaklaşım açıklama aşamasına geçer. "Oluşumsal yapısalcılık, tüm insani davranışların, belli bir duruma anlamlı bir cevap verme ve bu sayede eylemin öznesi ile öznenin içinde bulunduğu çevre arasında bir denge kurma denemesi olduğu tezinden yola çıkmaktadır" (Goldmann, 2005: 73). Çalışmamızda araştırmaya konu olan edebi eserde toplumsal yapı ve ilişkilerin siyasî, kültürel, ekonomik ve dinsel düzeye göre çözümlemesi yapılacaktır.

Bulgular ve Yorumlar

1. Siyasî Düzey Çözümlemesi

Roman, Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkması ve İzmir'in işgali ile başlar. İtilaf Devletleri bloğunda yer alan İngiltere, Fransa, İtalya ve Yunanistan, Osmanlı topraklarını fiilî olarak işgale girer. Anadolu toprakları bu devletlerin kendi arasında yaptığı anlaşmaya göre paylaşılır. İzmir, Yunanlılara bırakılır. Yunan askerleri İzmir limanına yaklaştığı anda İzmir'de yaşayan Rumlar, onları karşılamak için sahile akın eder. Rumlardan başka İzmir'deki gayrimüslim diğer unsurlar da büyük bir sevinçle Yunan askerlerini beklemektedir. Yazar, Yunan askerlerinin İzmir'e gelişini ve işgalin başlamasını betimleyerek okuyucuya sunar. Böylece Türk milleti ile Yunanlıların durumunu net bir şekilde ortaya koyar. Bu betimleme, romandaki siyasal ortamının bir panoramasıdır. En önde Amerika'nın savaş gemisi onun arkasında sırasıyla İngiltere, Fransa ve İtalya'nın savaş gemileri İzmir Limanına yaklaşır. Bu savaş gemilerinin en arkasında ise Yunan savaş gemileri vardır. Yunanlıların savaş gemilerinde Yunan bayrağı asılı değildir. Yazara göre bu durum bilinçli bir eylemdir çünkü Türk milleti, esasında Yunanistan ile değil, Anadolu'yu sömürge yapmak isteyen Amerika, İngiltere, Fransa ve İtalya ile savaşmaktadır. Yazarın eserin giriş kısmında okuyucuya verdiği bu ilk mesaj, romanın temel kurgusunu oluşturur.

Yunan bayrağının Yunan savaş gemilerinde asılı olmaması liman kıyısında heyecanla bekleyen Rumları, hayal kırıklığına uğratmıştır. Rumların hayal kırıklıklarının altında yatan asıl sebep, Batılı güçlerin onları bir piyon gibi kullanmasıdır. Romanda yazarın üzerinde durduğu en önemli konulardan birisi de budur. Eserde Yunanlılar, kendilerini her ne kadar üstün bir ırk veya soy olarak görseler de Batılı güçler nezdinde kıymetleri çok azdır. Savaş gemilerinin kıyıya yanaşması sırasında yazarın ortaya koyduğu panoramanın görünen yüzünde Yunan askerleri ve onların gelişine sevinen Rumlar; görünmeyen yüzünde ise Osmanlı Devleti ve Türkler vardır. Panoramanın görünen yüzünde sevinç, kutlama, kibir, üstünlük; görünmeyen yüzünde ise hüznün, esaret, yenilgi ve ölüm yer alır:

"İşte geliyorlar! Çılgılığı sahildeki kalabalığı, fırtınaya kapılan yelkenli gibi iki yana savurdu... Birbirini ezip geçen insan seline kapılmayıp ayakta kalanlar, "Eveet, geliyorlar!" diye aynı isterik sesi onayladılar. Derken buyurgan bir ses daha duyuldu: "Susun, sevgili kardeşlerim, sakın olun, susun ve sabredin!" Arkalardan biri ona çıkıştı: "Papaz efendi o nasıl söz? Bugün susma günü değil, konuşma günü!"

(...)

“Ben de İzmir limanına yanaşan ilk geminin Athina olmasını isterdim” diyeni papaz bağırarak susturdu. “Heyecanınızı çok iyi anlıyorum sevgili din kardeşlerim, ama nedenini bilmeden konuşuyorsunuz!” “O zaman çabuk söyle Papaz Efendi, görmüyor musun insanların merakını? Herkes çıldırma noktasında...” (Baysal 2011:9-10).

Yazara göre İzmir’in işgali, Rumların üstünlüğün kendilerine geçtiğini sanmalarına sebep olur. Bu üstünlük kurma hissi, yıllarca beraber yaşadıkları ve hiçbir şekilde kendilerinden olumsuz bir muameleye görmedikleri Türk milletine karşıdır. Romanda Rum veya diğer gayrimüslim unsurların bilinçaltında yatan Anadolu’nun gerçek sahibinin kendilerinin olduğu fikri, Türk düşmanlığının temelinde yatan esas sebeptir:

“Asırlar boyu onları yöneten bir ulusu, o an onlar yönetmeye adaydılar. Hiç bundan daha güzel bir mutluluk olur mu? Ne yaptığını bilemeyen sevincik delisi gibiydiler...(Baysal 2011: 13).

Eserde yükselen şovenizm ile İzmir’deki yerli Rumların Türk milletine karşı öfkeleri, Türk milletini İzmir’den çıkarma ve yok etmeye yönelik düşünceleri şu sözlerle dile getirilmektedir:

“Vurun şunlara!” “Öldürün, parçalayın!”

“Yakın! Onlar bizim yurtlarımızı yakıp yıktılar zamanında.” “Barbar Türkler!”

“Kan içiciler, yıllarca kanımızı emdiler. Şimdi sıra bizde; biz de onların kanını emeceğiz. Hiçbirini sağ koymayalım” deyince olayın gerçek yönünü iyi anlamıştı Nadir Paşa. Askerleri de bunu fark edip saflarını biraz daha sıklaştırmışlar, birbirinden güç almaya çalışıyorlardı ama onlara bu yetmedi (Baysal 2011: 3).

Türklüğü İzmir’den silmek isteyen yerli Rum halkı; esir alınmış bütün Müslüman Türkleri, üzerlerine benzin dökerek yakmak ister. İzmir’de yaşayan Rumlar; asırlarca Türklere karşı biriktirdiği kını, nefreti adeta kusarcasına hareket etmektedir ve söylemleri de bu yöndedir:

“TurkoZito Venizelos! TürkoZito Venizelos!”

Başka biri de Türkçe çıkışıyordu söylemeyip inat etmelerine:

“Hadi, söyle Turko, hadi Turko, desene zito Venizelos? Güzel bir şeydir bu, hadi söyle!”

Ama hiçbir Türk askeri onların bu isteğini yerine getirmiyordu...

Buna kızan bir sivil Rum “Üzerlerine benzin döküp yakalım, bakalım o zaman da konuşmayacaklar mı?” diye bağırınca Teğmen Haralambos,

Yüzbaşı Gâvur Mümin Romanındaki Toplumsal Yapı ve İlişkilere Oluşumsal Yapısalcı Bir Yaklaşım
kargaşada kendilerinin de yanabileceği korkusuyla elini dudağına götürerek sessiz olmalarını işaret etti" (Baysal 2011: 35).

Romandaki ana örgelerden biri "Zito Venizelos" tur. Kelime anlamı olarak "Yaşa Venizelos" demektir. Venizelos, Yunanistan'ın önemli siyasî yüzlerinden birisidir. Büyük Yunanistan (Megali İdea) fikrinin doğmasında önemli çalışmaları olmuştur. Yunanlıların ulusal ideali esere şu şekilde yansımıştır:

"Ecdadımızın üç bin yıl önce ayak bastığı bu topraklarda..." "Megali idea ruhunu..." "Megali idea ruhunu..." "Yeniden yeşertmek için..." "Yeniden yeşertmek için..." (...) "Ulu ırkım ve şerefim adına andım olsun..." "Ulu ırkım ve şerefim adına andım olsun..." "Tanrı hepimizi korusun! Âmin" "Tanrı hepimizi korusun! Âmin" (Baysal 2011: 216).

Eleftherios Venizelos'un ailesi ve hayatı incelendiğinde özellikle baba tarafının ticaretle uğraşan burjuva bir aile olması dikkat çekicidir. Aile yıllardır Yunan ulusal idealizmini benimsemiş, Yunan isyan hareketlerine maddi anlamda büyük destek sağlamıştır. Venizelos'un anne tarafı ise 19. yüzyılın ikinci yarısında, Girit dağlarında, Osmanlı'ya karşı savaşmış isyancılarıdır (Özsüer 2023: 1-2).

İzmir'in gerçek sahibinin kendilerinin olduğunu iddia eden Yunanlılar, Anadolu'da yaptıkları zulmü meşrulaştıracak açıklamalar ile asıl gayeleri olan Müslüman Türk varlığını ortadan kaldırmak olduğunu ortaya koyarlar. Yunan birliklerinin yönlendirilmesinde etkin olan kişilerin temel düşüncesi, Anadolu'nun gerçek sahiplerinin kendileri olduğudur. Bu sebeple buradaki Müslüman ve Türk unsurların yok edilmesinde her türlü yola başvurulmalıdır:

"Protmeous tufanı sonucu Ege Denizi kıyılarında kaybolan soyumun tarihinin üç bin yıllık uzun bir geçmişe dayandığını gördüm araştırmalarda. İşte bizim soyumuz bu süreci orada geçirmiş. Gördüğümüz müstesna eserler, işte onların yapıtlarıdır...Bildiğiniz gibi bu cemiyetin asıl görevi, Anadolu'da kaos yaratmak, Yunanistan'da benim denetimimde bu amaçla yetiştirilen çete ve gerillaları İzmir'e getirerek, çeşitli yerlerde görevlendireceğiz. Bir de yangın ve sabotaj birlikleri kuracağız." (Baysal 2011: 191).

Romanda Yunan işgal hareketinin yürütülmesi ve genişletilmesinde en etkili cemiyet Etniki Eteryadır. Bu cemiyetin ilk şubesinin İzmir'de açılması planlanmıştır. Anadolu içlerine doğru işgal genişledikçe farklı şubelerin açılmasına karar verilir. İzmir'deki kiliselerde Rumlara askeri eğitim verilerek Yunan birliklerinin desteklenmesi de sağlanır.

Birinci Dünya savaşı sonrasında itilaf ve ittifak devletleri arasında ateşkes ve barış antlaşmaları imzalanmıştır. Bu antlaşmalarda masum halkın can ve mal güvenliğine dair maddeler bulunmaktadır:

"Unutmadık, ama işgal altındaki insanlara işkence yapmak, uluslararası anlaşmada yok. Bunu yasaklıyor anlaşma. Yapanlar da anlaşma

hükümlerince yargılanıyor. Çoğunun sonu idam ya da ömür boyu hapis.”
(Baysal 2011: 162).

Romanda Yunan askerlerinin İzmir’e çıkar çıkmaz bu maddeleri ihlal ettiği, burada yaşayan yerli Rumları dahi öldürmeye başladığı görülür:

“Aman Tanrım şu hale bakın, kimin kimi kurşunladığı belli değil, daha az önce eteklerindeki gül yapraklarını ‘hoş geldiniz coşkusuyla’ avuç avuç üstlerine serpen kızları bile kurşunluyorlar, delirmişler, insan olamaz bunlar!” diye için için ağlarken, savaşın ilk acısını tadıp korkmuştu.” (Baysal 2011: 22).

Yunan askerleri uluslararası hiçbir anlaşmaya sadık kalmamış, masum insanları çeşitli bahanelerle öldürmeye, evlerinden ve mülklerinden çıkarmaya, kadınlara tecavüz etmeye başlamıştır:

“Görmüyor musun yıllarca birlikte yaşadığımız Rumları, soyları İzmir’e çıkınca cesaretlenip eşkıya oldular. Zavallı Müslümanları soyuyorlar, öldürüyorlar, yetmiyor gibi bir de ırzlarına geçiyorlar.” (Baysal 2011: 196).

Yazar, eserde İstanbul Hükümeti’nin işgale ve işgal sürecinde Türk milletine yapılan zulüm ve soykırımı kayıtsız kaldığına değinir. Türk milleti, kendi çabasıyla işgalleri engellemek için bölgesel direniş hareketleri oluşturmuştur. Fakat bu yapı, teşkilatlı ve arkasında büyük devletlerin desteğini almış Yunan birlikleri karşısında yeterli direniş gösterememiştir. Düzenli ordu kurulana kadar Yunan ilerleyişinin yavaşlatılması amacıyla bir grup subay ve vatanseverden oluşan bir istihbarat ağı oluşturulur. Bu istihbarat ağı, İzmir’de başarılı bir şekilde görevini yerine getirir. Teşkilatın bünyesinde görev yapan isimlerden birisi de Yüzbaşı Mümin’dir. Selanik asıllı bir subay olan Mümin, iyi derecede Rumca bilmesinin verdiği avantajla işgal sürecinde Yunan askerleriyle yakın ilişki kurar. Yunan askerlerinin güvenini kazanarak esir tutulduğu yerden kaçmayı başaran Yüzbaşı Mümin, Rumların yaşadığı bir mahallede Sera adında yalnız yaşayan bir kadınla tanışır.

Sera’nın yardımıyla kendisini Rum tüccarlardan biri olarak tanıtır. Yüzbaşı Mümin’in asıl amacı, Yunan birliklerinin gizli bilgilerine ulaşmaktır. Yazar, romanın bu bölümünde Yüzbaşı Mümin için zor bir dönemin başladığına vurgu yapar. Çünkü Yüzbaşı Mümin’i yakından tanıyan kişiler, onun asıl kimliğini deşifre edebilir ya da Yüzbaşı’yı daha önceden gören Yunanlı subaylar, onun bir ajan olduğunu anlayabilirler. Nitekim eserin ilerleyen bölümlerinde bu türden olayların geliştiği görülür. Yüzbaşı Mümin’in gerçek görevini bilmeyen Türk direnişçiler, onu vatan haini bilir ve Yüzbaşı’yı öldürme planları yapar:

“Çok yalakasın be adam. Şu haline bak. Bir de Türk zabiti olacaksın. Ama ne yazık ki şerefli bir Türk zabitenden çok, döneke bir palikarya olmuşsun! Vallahi çok güzel de yakışmış hani! Of anam! Bu güzel madama da uymuşsun, gel keyfim gel!” (Baysal2011: 276).

Yüzbaşı Gâvur Mümin Romanındaki Toplumsal Yapı ve İlişkilere Oluşumsal Yapısalcı Bir Yaklaşım

Romanda işgale karşı Türk milleti tarafından oluşturulmuş alt yapısı sağlam bir direniş örgütü olan varlığı dikkat çeker. Bu yapılanma farklı meslek gruplarından davasına inanmış bir grup vatanperverden oluşur. Bu kişiler daha öncesinde Balkanlarda, Çanakkale’de, Galiçya’da, Sarıkamış’ta savaşa girmiş tecrübeli askerlerdir:

“Bizim de kim olduğumuzu öğrenirsen sanırım daha rahat edersin. Ben, Murat, Aşçı Behlül, Yüzbaşı, Sarı Cemil, Melek Durmuş ordudan arkadaşız. Kimimiz Galiçya’da, kimimiz Çanakkale’de, kimimiz Balkanlarda, kimimiz Sarıkamış’ta çarpıştık. İzmir’de bir araya gelmek kısmet oldu” (Baysal 2011: 125).

Yazar, “vatan” kavramına yüklenen anlamın Türk ve Yunan milleti açısından çok farklı olduğunu belirtir. Türk milleti vatan toprağını kutsal bilir. Yunanlılar da ise böyle bir durum söz konusu değildir. Eserde Yunanlılar, ne uğruna savaştıklarını bilmeyen şuarsuz insan topluluğudur. Sadece insan öldürmekten anlarlar. Yazar, Yunanlıların asıl amacının Anadolu’yu yurt edinmek olmadığını, Anadolu’da büyük bir kaos oluşturmak ve Türkleri yok etmek için İzmir’in işgaline katıldıklarını şu şekilde aktarır:

Türk demek önce vatan demektir, namus demektir... Ne yazık ki karşısındaki düşmanlar onlar gibi düşünmüyor, vatanın ne demek olduğu kavramında da bilinçsizdiler... Ne için savaştıklarının da bilinçsizliğini taşıyordu bakışlarından. Onlar sadece verilen emri uyguluyorlardı. Türk yurdunu işgal etmek, üstünde yaşayanı da ya esir almak ya da öldürmekti aldıkları emir... Ne acıdır ki yaptıkları yanlışlığın içinde esir almadan çok, öldürtmeyi yeğliyorlardı... (Baysal 2011: 37).

Yazar, İzmir’deki Yunan işgalinden rahatsız olan yerli Rumların varlığına da dikkat çekmektedir. Yunan askerleri; işgale karşı olan herkesi dili, dini ve ırkı ne olursa olsun düşman olarak görmektedir. Romanda işgal hareketini onaylamayan yerli Rumların bir kısmının Türk devletine bağlı oldukları ve bu grupların savaş sonrası için kaygı duydukları belirtilmektedir:

Frenk mahallesinde Türk yok denecek kadar azdı. Olanlar da çok nüfuzlu kişiler ya da sanatkârlardı. Ama onların içinde Türkler kadar memleketini seven Rumlar da vardı. Asıl korkan bunlardı... Yarın savaş bittiğinde ne olacaktı? Ya savaştan Türkler galip çıkarlarsa? Bu yapılanları hiç yanlarında bırakır mıydı? (Baysal 2011: 75).

Yazar, Yüzbaşı Gâvur Mümin’in sevdiği kız olan Sera üzerinden Türk milletinin sahip olduğu insan sevgisini ortaya koyar. Türk milletinin dili, dini ve soyu ne olursa insana sadece insan olduğu için değer veren özelliğini vurgulamaktadır. Yunan milletinin kendi dinlerinden ve ırkından olmayanlara tahammülsüzlüğünü, diğer toplumlara karşı insan onuruna ve gururuna yakışmayan davranışlarda bulunduğunu belirtir:

Babam Türk benim. Adı Neşir. Herkes ona Aşır Bey derdi. Annem Rum. Onun adı da Nelma idi. Müslüman olunca babam onun adını Selma olarak değiştirdi. Birbirini sevip evlenmişler. O zaman böyle kavga savaş falan

yokmuş. Babam zahire tüccarı idi. Kuru üzüm, incir gibi yiyecekler de çok para ettiği için onları pazarlıyordu. Gelip burada anlaşmalar yapıyor, gemiye yükleyip orada satıyordu. Bu evi de o zaman bir Rum arkadaşından satın almış. Balkan ayaklanmasının çıkacağını anlayınca beni buraya getirdi. On beş on altı yaşındaydım. Konaktaki Türk lisesinde okuyordum. Rum arkadaşı Bay Diyakos da bana göz kulak oluyordu (Baysal 2011: 97).

Sera'nın kökleri Selanik'e uzanmaktadır. İki farklı kültürden gelen anne ve babanın tek çocuğudur. Annesi Rum, babası ise Türk'tür. Babası Aşir Bey, Nelma Hanımla evlenir. Nelma Hanım adını Selma olarak değiştirir. Eserde Balkan isyanı öncesinde bu türden evliliklerin olduğuna, insanların etnik kökeni ve dini ne olursa olsun birbirlerine sevgi ve saygı ile yaklaştığına vurgu yapılır. Balkan Savaşları sonrası Türklerin üzerinde büyük baskılar oluşmaya başladığı belirtilir. Bu durum Türklerin zorunlu olarak vatanlarından göç ettirilmesine kadar gider. Göç sırasında pek çok Türk hayatını kaybeder. Sera'nın anne ve babası göç sürecinde Selanik'in sınırlarını dahi geçmeden Rum isyancılar tarafından öldürülür. Sera'ya göre anne ve babasını Sera'nın öz dayısı öldürtmüştür. Dayısının ise tek hedefi babasının malına el koymaktır. Sera, bu şekilde Balkanlarda huzuru bozanların (yazara göre bunlar Balkanlardaki ayrılıkçı Rumlardır) asıl hedefinin kargaşa ve güvensizlik ortamından faydalanarak insanların malına, canına ve namusuna göz dikmek olduğunu belirtir:

“Balkan ayaklanması ile Türklerin üstünde çok büyük baskı kurdular... Oradan zorunlu göçler başladı. Göçler sırasında telef olduğunu bildirdi dayım. Belki doğru; ama pek de inandırıcı değildi mektubu. Büyük olasılıkla dayım babamın malına konmak üzere göç sırasında öldürttü zavallıları. Çünkü ikisinin de Selanik sınırının dışına çıkmadan cesetleri bulunmuş. Bunu da annemin çok samimi arkadaşı olan Ekaterina teyze bildirdi mektupla (Baysal 2011: 99).

Yazar, Balkanlar ile İzmir üzerinden karşılaştırma yaparak I. Dünya Savaşı'nın çıkması ve sonrasında Osmanlı topraklarının işgal edilmesinin altında yatan sebepleri okuyucuya vermeye çalışır. Sera'nın ailesi Balkanlarda babasının etnik unsuru Türk olması sebebiyle eziyet görmüş ve en sonunda öldürülmüştür. İzmir'de ise Türklerin herhangi bir üstünlük vasfıyla azınlık unsurlarına zarar vermediği hatta azınlık durumundaki gayrimüslim unsurların Türkler üzerinde son zamanlardaki baskısının arttığına vurgu yapılır. Yazara göre bu baskının temelinde Türk düşmanlığı vardır:

“Bilmez misin ırk düşmanlığı Maria. Babam Türk kökenli olduğu için. Oysa ben otuz yıldır burada yaşıyorum, ırkımın üstün bir vasfını göremedim burada. Üstelik annemin ırkıdan olanların baskısına boyun eğdiler... Ne kadar kötü. Öyle de olsa benim için fark etmiyor Bayan Marya, yaşamımdan çok mutluyum!” (Baysal 2011: 157).

Yüzbaşı Gâvur Mümin Romanındaki Toplumsal Yapı ve İlişkilere Oluşumsal Yapısalcı Bir Yaklaşım

Eserde karşıtlıklar üzerinden giden yazar, Yunanlıların kendilerini Türklerden daha üstün bir ırk olarak gördüğünü belirtir. Yunanlılara göre Türkler ne sanattan ne de yönetmekten anlamaktadır. Türklerin doğru düzgün bir medeniyeti dahi yoktur. Bu düşüncelerin şekillendirdiği Megali İdea fikri ile Anadolu'da işgal hareketi desteklenmeye çalışılmaktadır:

“Sanat dersiniz yok denecek kadar az Anadolu'da... Mevcut olanlar da benim ırkımın damgasını taşıyor. Şu koca metropolün sokaklarına çıkın da sorun bakalım, soyu Osmanlı olan kaç kişi sanatkâr? Bulamazsınız kardeşim, çünkü onlar sanattan anlamazlar... Böyle insanlar yönetmesini bilebilir mi?” (Baysal 2011: 208).

Romanda Kuvayimilliyeye birliklerinin düzenli ordu kurularak daha etkin bir şekilde mücadele vermesine yönelik çalışmaların yapıldığı aktarılmaktadır:

“Henüz milli ordu kurulması yönünde sonuca ulaşmadı. Ama Kemal Paşa'nın bu yönde yoğun bir çalışması var. Bildiğin gibi her bölge kendini koruyabilmek için özel birlikler kurdu. Bunları birleştirmeye çalışıyorlar anladığım kadar...” (Baysal 2011: 135).

2. Kültürel Düzey Çözümlemesi

Eserdeki kültürel yapı gerek kişi gerekse de mekân bağlamında karşıtlık üzerine kurgulanmıştır. Eserde olayların büyük bir bölümünün geçtiği mekân İzmir'dir. Mekân poetikası bağlamında Doğu-Batı karşıtlığından hareket eden yazar, Rumların yaşadığı mekânları Frenk Mahallesi olarak adlandırmıştır.

“Çok güzel olur Teğmen. Frenk mahallesinin en güzel mağazaları ordadır. (...) Frenk mahallesinde Türk yok denecek kadar azdı” (Baysal 2011: 22).

(...)“Sera'nın batı usulü döşenmiş bir evi vardı. Frenk Mahallesinde oturduğundan, herkes gibi oranın kültüründen etkilenmiş, evini aynen Frenkler gibi süslemişti. Ev gereçleri genelde ithaldti. Mobilya aksamı İtalyan işi, giyim, mutfak gereçleri Fransız tarzıydı” (Baysal 2011: 99)

Romanda İzmir'de yaşayan gayrimüslim unsurların yalı, konak, lüks dükkân ve lokantaların bulunduğu İzmir'in elit mekânları ile birlikte anıldığı söylenebilir. Türklerin ise İzmir'in sıradan veya daha alt düzeyde yer alan ev, dükkân, sokak ve mahalle gibi mekânlar ile İzmir dışındaki köy kasaba gibi taşraya dair uzamlarla ilişkilendirildiği görülmektedir. Mekân poetikası üzerinden Türkler ile azınlıklar arasındaki sosyoekonomik ve sosyokültürel bir fark göze çarpmaktadır. Bu farkın eserin kişi kadrosunda da olduğu söylenebilir. Eserde Yunan milletine ait kişilerinin rütbeli asker, bürokrat, tüccar gibi kişilerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Romandaki Türk karakterlerin ise rütbesiz veya emekli asker; fırıncı, balıkçı, tuhafiyeci gibi küçük esnaf; çarşıda, pazarda getir götür işlerine yapan kişiler, tarım ve hayvancılıkla uğraşan köylülerden oluşmaktadır. Roman kişileri bağlamında Yunanlı kişilerin

üst perdede, Türk kişilerin ise alt perdede yer alması sosyokültürel farkı ortaya koymaktadır. Yazar'ın oyuncu ve mekânları bu şekilde kurgulama yöntemi; farklı eleştiri ve övgülere gönderim yapmaktadır. Bu kurgu yöntemiyle yapılan ilk eleştiri Türk halkının yalnız ve çaresiz bırakılışınadır. İtilaf kuvvetlerinin himayesinde İzmir'den Anadolu'nun içlerine doğru ilerleyen Yunan askeri kuvvetleri ve onlara yardım eden çetelerin karşısında silahsız Türk halkı ve basit silahlarla donanmış Kuvayımilliyeye unsurları bulunmaktadır.

Yunan kuvvetleri ile Kuvayımilliyeye unsurları karşılaştırıldığında gerek silah gerekse haberleşme konusunda üstünlük Yunan kuvvetlerindedir. Türk milleti, İtilaf Devletleri'nin desteğini almış tam donanımlı Yunan ordusunun önünde yok edilmek istenmektedir. Bir diğer eleştiri ise Türk halkının çok uzun zamandan beri sosyoekonomik anlamda ticaret, eğitim, medya vb. alanlarda kritik zenginliklere sahip olmaması, bunların yabancı unsurlara bırakılmasınadır.

Romanda Türk milleti, sadece Yunanlılar ve onların destekçisi olan Batılı güçlerle savaşmamaktadır. Türk ordusu, uzun süren savaş sonrası yorgun düşmüş ve maddi anlamda sıkıntılar çeker hale gelmiştir. Eserde bu kurgu yöntemiyle yapılan övgülere gelindiğinde; ilk övgü, bir milletin bütün zorluklar karşısında bağımsızlık düşüncesinden asla vazgeçmemesinedir. Bir diğer övgü ise milletin bağımsızlığı için canı pahasına mücadele etmesi ve bütün olumsuzlukların üstesinden gelip bağımsızlığını yeniden kazanmasınadır.

Eserde yazarın kültür karşıtlığından hareketle Türk ve Yunan milleti arasında farkları okuyucuya iyiden iyiye hissettirdiği söylenebilir. Eserde Erices adında Yunanlı bir teğmen üzerinden bu karşıtlık şu şekilde verilir:

"Benim iyiliğim için konuşursan savaş çığırtkanlarından farklı olmazsın Yüzbaşı. Oysa ben savaş istemiyorum. Beni doyuracak toprağım var, fıçıları rakıyla dolduracak incir bahçelerimde... Ben kadın ve rakı istiyorum. Bir de Müzik! Deyip buzukinin eşliğinde olduğu yerde oynamaya başladı (Baysal 2011: 102).

Bir yanda ne için savaşmaya geldiğini dahi bilmeyen Yunanlı Teğmen Erices diğer tarafta ise ülkesinin toprakları zorla işgal edilen ve bağımsızlığı elinden alınmak istenen Türk Subayı Mümin romanda iki zıt karakterdir. Bu iki karakter de iki farklı kültürü sembolize etmektedir. Erices, İzmir'e adım atar atmaz içki ve kadına rahatça erişebileceği yolları hesap eder. İzmir'deki Rumların eğlence mekânlarını öğrenmeye çalışır. Yüzbaşı Mümin ise ülkesinin bağımsızlığı için gerekli istihbaratı sağlamanın telaşındadır. Bu amaç uğrunda onurunu, şerefini dahi ayaklar altına alıp Yunanlılarla iş tutmuş bir Türk gibi görünmeyi dahi göze almıştır. Yüzbaşı Mümin'in ikbal beklentisi yoktur, amacı ne zengin olmak ne de zevklerini tatmin etmektir. Tek gayesi vatanını düşmanlardan temizlemektir. Erices ise zevklerinin derdindedir. Onun içki, kadın ve eğlenceden başka bir gayesi yoktur. Erices'in

Yüzbaşı Gâvur Mümin Romanındaki Toplumsal Yapı ve İlişkilere Oluşumsal Yapısalcı Bir Yaklaşım uğrunda canını ortaya koyduğu kutsal bir davası yoktur. İzmir işgali için Anadolu'ya zorla getirilmiş binlerce Yunan askerini temsil etmektedir.

3. Ekonomik Düzey Çözümlemesi

Eserin ekonomik düzey çözümlemesi, kültürel düzey çözümlemesiyle ilintili yapılacaktır. Romanın kültürel yapısında görülen karşıtlıklar aynı şekilde ekonomik yapıda da kendini göstermektedir. İtilaf devletlerinin önderliğinde ilerleyen Yunan askeri ve sivil unsurların her açıdan desteklendiği görülmektedir. Yunan kuvvetlerinin İzmir'den Anadolu'nun içlerine doğru ilerleyişinin fotoğrafı şöyledir:

“Yunan askeri kuvvetleri en önde; onların lojistik desteğini sağlayan askeri ve sivil unsurlar onların arkasında; Yunan askeri ve lojistik unsurlarını maddi açıdan destekleyen zengin tüccar, esnaf, bürokrat gibi üst düzey insanlar biraz daha geride (İzmir'de); bu üç unsuru maddi olarak destekleyen Yunanistan biraz daha geride ve bütün bunları destekleyen sömürücü kapital yapı hepsinin en geride yer almaktadır: “Derken dört savaş gemisi yan yana dizildiler. Solda Amerikalılar, yanında İtalyanlar, sonra Fransızlar ve İngiliz gemileri yan yanaydılar. Yunan gemileri on, on beş metre geriden onları izliyordu. Arkasında da işgal askerini taşıyan römorklar vardı” (Baysal 2011: 11).

Yunan askeri kuvvetlerini durdurmaya çalışan Anadolu insanının fotoğrafı ise şu şekildedir:

“Biliyorsunuz Ege'de Milis güçleri oluşmaya başladı. Bunların İstanbul hükümeti ile bir ilişkisi yok, bağımsızlar. Peki, bu güçler ne yiyip ne içecekler, nerden giyinecekler?” sorunca, doktordan yanıt alamadı” (Baysal 2011: 172).

Türklerin düzenli bir ordusu yoktur ve dahası bu düzenli yapının oluşturulmasını sağlayacak zengin tüccar kesime de sahip değildir. İstanbul Hükümeti ise işgaller karşısında Türk milletini kendi kaderiyle baş başa bırakmıştır. Eserin yüzeysel yapısında İzmir'in işgali ve bu işgale karşı direniş aktarılırken derin yapısında insan, toplum ve sistem eleştirisinin de yapıldığı görülmektedir. Bilindiği üzere savaşların temel sebebi ekonomidir. Romanın birinci bölümünün epigrafı “Savaş tanrıları kurban istiyor.” şeklinde seçilmiştir. Teknik bakımdan üstün olan Batılı devletler için güçsüz Osmanlı Devleti iyi pazardır. Bu devletin işgal edilmesi ve sömürge haline getirilmesi Batılı güçlerin ekonomisi için bulunmaz fırsattır. Yazar, işgal sürecinde İtilaf Devletleri'nin gemileri karşılamaya giden kalabalığı betimlerken ilginç benzetmeler yapar. İşgal hareketi, görünmeyen savaş tanrılarının kurban istediğidir. Bu kurban da Osmanlı Devleti'dir:

Görünmeyen savaş tanrılarının kurban isteğini kabullenmişçesine ilerleyen Evzoların peşine takılan halk derintisi büyük bir gürültüyle kurban sunağına doğru ilerlerken, debdebeli bir gün yaşıyordu İzmir (Baysal 2011: 35).

Yazar, Promethegeus Tufanı ile İzmir'in işgali arasında benzerlik kurmak suretiyle Yunan destanlarına atıf yapmaktadır. Yazara göre Yunanlılar kendi tarihi gerçekliğinden uzak kalmıştır. Promethegus Tufanı sonrası Anadolu'da ortaya çıkarak burada yeni bir medeniyet kurduklarını iddia eden Yunanlılar, kendi soylarından olduğunu düşündükleri "Thukydides" gerçeğini araştırmamış ve sadece duyumdan öte gitmeyen bilgilerle gerçek tarih inancından uzaklaşmıştır:

Aynen üç bin yıl önce Promethegus tufanıyla yok olup Anadolu'da ortaya çıkarak şehirler, köyler kurarak Anadolu'nun asıl sahibi olduklarını savunan soylarının düşleriyle yürür gibiydiler... Oysa 'bizim soyumuzdan' dedikleri Tuhukydides'den gerçeğini araştırma zahmetine girmeden sadece duyduklarına inanmanın yanlış olduğunu da biliyorlardı (Baysal 2011: 20).

Savaşla birlikte ortaya çıkan kargaşa ve kaos hali; zengin ve fakir arasındaki uçurumu arttırmıştır. Savaş ile birlikte insanların temel ihtiyaçlara ulaşması zorlaşmıştır. Ürünler, karaborsaya çıkmış ve daha öncesinde stokçuluk yapan tüccarlar, mallarını fahiş fiyattan halka satmaya başlamıştır. Savaş, yeni bir burjuvayı ortaya çıkarırken sermayesi olmayan fakir halkı yokluk ve ölüme sürüklemektedir:

"Aman Allahım, Agah bey bu işkal sizi hiç ilgilendirmiyor mu?" Bir başkasını ne kadar ilgilendiriyorsa, o kadar Efendilis." O kadar rahatsız değilsiniz, yani?" "Evet, Bunotis, işime bakıyorum" (Baysal 2011: 165)

(...) "Çatışmaya girdiniz mi?" "Hayır, Alay komutanı ile aram iyiydi. Beni geri hizmete aldılar. İaşe tedarikçiliğine... daha çok bu gereksinme ile ara ara da İzmir'e gelip, özel işlerimi bile takip edebiliyordum. Biliyorsunuz o süreçte yokluk vardı her şey karaborsa. Orduya mal vermek bana iyi para kazandırdı." Mal vardı, para vardı. Dolayısı ile paraya para kazandırdınız, diyelim öyle mi? "Evet, Efedimis, aynen dediğiniz gibi. Allah razı olsun o komutan sayesinde çok para kazandım" (Baysal 2011: 170).

Romanda Türk milletinin içinde bulunduğu kötü ekonomik şartlara da değinilmektedir. Yüzbaşı Gâvur Mümin, Sera ile tanıştıktan sonra Agâh takma adıyla zengin gayrimüslim tüccarlar arasında yer edinmeye çalışır. Varlıklı bir çevreye göre yaşamının ilk kuralı da onlar gibi pahalı elbiseleri giymektedir. Fakat Yüzbaşı, Mümin ilk başta bu durumu kabullenmekte zorluk yaşar çünkü Türk milleti açlık ve sefalet içinde yaşarken lüks ve şatafat içinde yaşamak kendisini rahatsız etmektedir:

"Sen bu şekilde mi mutlu oluyorsun?" "Evet, yüzbaşı."

"Neyin olursa olsun aşırıya kaçmayacaksın. Neden biliyor musun?" "Hayır"

"İnsanlar aç susuz, üstelik çıplaklar. Üstüne üstlük düşman vatanlarını işgal etmiş. Böyle yaralı bir ulusun içinde bizim uluorta harcama yapmamıza Allah razı olmaz" (Baysal, 2011:139).

Yüzbaşı Gâvur Mümin Romanındaki Toplumsal Yapı ve İlişkilere Oluşumsal Yapısalcı Bir Yaklaşım

Eserde İzmir'in varlıklı kişilerinin uğrak yerleri Kordon'daki eğlence mekânlarıdır. Buradaki kulüplerde çoğunlukla Rumların yer alması dikkat çekicidir:

"Birinci kordonla ikinci kordonun eğlence yerleri çok ilgi çekiciydi. Körfezin ara ara yüzlerine üflediği nemli meltem, az da olsa rahatlamasını sağlıyordu müşterilerin. Buralara daha çok Rum azınlık geliyordu. Ama İzmir'de kendini tanıtmış varlıklı kişilerin de uğrak yerleriydi kordonun eğlence yerleri..." (Baysal 2011: 152).

Yazar, işgal esnasında İzmir'deki Rum mahallelerinin durumunu da değinir. Bu mahallelerde yaşayan Rumlar, moda ve eğlenceye düşkündür. Yazar, bu mahallere değinerek Türk milleti ile Rumlar arasındaki sosyoekonomik ve sosyokültürel farkı ortaya koyar:

"Berber dükkânı daha çok kadınlara dönüktü. Gazinoya girmeden önce bu dükkâna giren sosyete erbabı kadınlar saçlarını yaptırmayı ihmal etmezlerdi. Matmazel Monika en iyi ustasıydı buranın. Fransa'dan yeni gelmiş, henüz kadınlar arasında yaygınlaşmaya başlayan uzunluğu kulak memesi hizasında biten alabros saç modelini uyguluyor, varlıklı Rum kadınları da akın ediyorlardı onun dükkânına... Aralarında hayat kadınları da vardı. Bunlar çabuk seçiliyorlardı. Karnını doyuran kırlangıçların telgraf tellerinden dinlemek için sıralandıkları gibi daha sabahın dokuzunda Manika'nın huzur veren oturma odalarında sıralanıyorlardı. Çoğu kahvaltayı bile sütlü Fransız kahvesi ile orada yapıyorlardı. Hatta geçen akşamın coşkumsu muhabbeti orada yapılırdı Monika da bunlara "ya! Eved madam!" diye yanıt verirdi." (Baysal 2011: 78).

4. Dinsel Düzey Çözümlemesi

Yüzbaşı Gâvur Mümin romanındaki dinsel yapı çözümlenmesine bakıldığında eserin dinsel karşıtlık üzerine kurgulandığı görülmektedir. Yazar, romanın başkahramanı olan Yüzbaşı Mümin'i "Gâvur" kelimesiyle adlandırmıştır. Bu yöntem dinsel karşıtlığın açık bir göstergesidir. Romandaki dinsel çatışma ve karşıtlık kurgu boyunca devam etmektedir. Romanın ilk sayfalarında Yunan askerî kuvvetlerinin İzmir Limanı'na gelişi aktarılmaktadır. Yunan askerleri İzmir'e ayak basarken İzmir'de yaşayan gayrimüslim unsurlar onların gelişini kutlamaktadır. Bu kalabalığı yönlendiren kişinin bir papaz olduğu görülmektedir:

"İşte geliyorlar! Çılgı sahildeki kalabalığı, fırtınaya kapılan yelkenli gibi iki yana savurdu... Birbirini ezip geçen insan seline kapılmayıp ayakta kalanlar, "Evet, geliyorlar!" diye aynı isterik sesi onayladılar. Derken buyurgan bir ses daha duyuldu: "Susun, sevgili kardeşlerim, sakin olun, susun ve sabredin!" Arkalardan biri ona çıkıştı: "Papaz efendi o nasıl söz? Bugün susma günü değil, konuşma günü!" (Baysal 2011: 9)

Eserde Papazların Yunan askerlerinin işgal ettiği bölgelere giderek Hıristiyanlığı telkin etmeleri, Müslüman halkı sindirme, yıpratma, ikametlerinden uzaklaştırma gibi

faaliyetlerinin yanında ajanlık yaptıkları da görülmektedir. Bu durum Yüzbaşı Gâvur Mümin'in, Yunan askerleri tarafından tutuklanması ve sorgusunun yapıldığı sırada şu şekilde romana yansır:

"Hiç; öyle mi? Peki, bizim işkal altına aldığımız köylerdeki Müslümanlara işkence

yapıp, kaçırdığımızı, yerine de Rumları yerleştirdiğimizi kim söyledi?" "Ben söylemedim?"

"Sen söylemedin ha? Söylemezsin bilirim. Öğretmen, sıhhiye, papaz adıyla görevlendirdiğimiz özel güçlerimizin olduğunu da sen söylemedin, değil mi?" (Baysal 2011: 440-441).

Romandaki dinsel çatışmanın mekân üzerinden de desteklendiği görülmektedir. Yunan askerlerinin ilerleyişi, işgal edilecek bölgelerdeki faaliyetler, Kuvayımilliyé'nin etkisizleştirilmesine yönelik kararların alınacağı toplantı İzmir'deki bir kilisede yapılır. Bu toplantıya vali, papaz, üst düzey komutanlar ve zengin Hıristiyanlar katılır:

"Yüzbaşı; inanılır kaynaktan aldığımız bir habere göre, Metropol Hrisostomos'un Katedral Kilisesinde Cuma günü önemli bir toplantı yapacak. (...) Bunların içinde Anadolu'yu çok iyi bildiğini iddia eden Yunan tarihçi Albay Apostolides Roddas da bulunuyormuş" (Baysal 2011: 180).

Kurgulanmış metinlerin gerek yüzeysel gerekse de derin yüzeylelerinde göndermeler bulunmaktadır. Yazarın metindeki dinsel karşıtlığı birden fazla unsur üzerinden yürüttüğünü söylenebilir. Yunanlıların gizli kararlarını kilisede almaları, eserde "Zito Venizelos" ifadesi leitmotiv olarak sürekli tekrarlanması bu durumun kanıtıdır.

Romanın dinsel yapı çözümlemesinde bir husus daha dikkat çekmektedir. Romanda yer alan Teğmen Erices, Sera, Bayan Bacius ve eşi, Dimitri gibi Yunanlılar bu savaşa karşıdır ve yapılan zulmü doğru bulmamaktadır:

"Aman Tanrım şu hale bakın, kimin kimi kurşunladığı belli değil, daha az önce eteklerindeki gül yapraklarını 'hoş geldiniz coşkusuyla' avuç avuç üstlerine serpen kızları bile kurşunluyorlar, delirmişler, insan olamaz bunlar!" diye için için ağlarken, savaşın ilk acısını tadıp korkmuştu" (Baysal 2011: 22).

Bunun bir başka örneği de İzmir'de yaşayan Rum Bankerin eşi Bayan Bacius'tur. Bacius, Yunan subayları tarafından alınıp cinsel obje olarak kullanılmıştır. Yunan askerlerinin ve bürokratlarının başta Müslüman Türk halkı olmak üzere kendi dinlerinden ve milletlerinden olan insanlara karşı yaptıkları bu kötü davranışlar, bu savaşın din merkezli bir savaş olmadığını açıkça ortaya koymaktadır:

"Duyduğuma göre mahallemizde bile bazı Yunan subayları varlıklı kişilerin eşlerini, kızlarını taciz etmeye başlamışlar, deyince hırsıyla ayağa fırladı Yüzbaşı. Onun hırçın bakışlarına aldırmadan:

Yüzbaşı Gâvur Mümin Romanındaki Toplumsal Yapı ve İlişkilere Oluşumsal Yapısalcı Bir Yaklaşım

“Neee?” diye bağıarak sordu.

“Evet, Yüzbaşı, Bayan Baciüs’u zorla subay mahfeline götürmüş bir Yunan

üsteğmen.”

“Baciusta kim?”

“Bir Rum bankerin güzel eşi. Saygın bir adamdır. Mahallede oturan herkes onu tanır ve sayar...Adamcağız o günden sonra utancından bir daha dışarıya çıkamamış (Baysal 2011: 116).

İzmir’in işgali ile Anadolu’da karışıklık çıkarmak amacıyla özel birliklerin de oluşturulduğu belirtilmektedir. Asker olmayan bu unsurlar, dini ırkı ne olursa olsun can, mal ve namus güvenliğini hiçe sayıp insanlara zulmetmektedirler:

“Duydun mu dün olanları?”

“Hayır duymadım, ne olmuş kötü bir şey mi?”

“Hem de çok kötü Sera, bizim şu meşhur tuzcu vardı ya?” “Ha, evet Haramlambosu söylüyorsun. Ne olmuş?” “Kızını kaçırmışlar”

“Yapma, kimmiş bu ırz düşmanları?”

Kim olacak yerli Rum eşkıyalar. Azıttılar şerefsizler.” (Baysal 2011: 128).

Sonuç ve Tartışma

33

Yüzbaşı Gavur Mümin romanındaki toplumsal yapı ve ilişkilerin oluşumsal yapısalcı yaklaşım yöntemiyle değerlendirildiği çalışmada, araştırmanın problemlerine göre sonuçlar sırasıyla şu şekilde maddelenmiştir:

1. İzmir’in işgali ile birlikte Anadolu’da yaşayan Rumlar ve gayrimüslim topluluklar, üstünlüğün kendilerine geçtiğini düşünerek Türkler üzerinde baskı kurmaya başlamıştır. Kendilerini Türklerden daha üstün bir ırk olarak gören Yunanlılar, Anadolu’nun asıl sahibinin kendilerinin olduğu iddiasından hareketle işgali meşrulaştırmaya çalışmışlardır. Eserde savaşla birlikte artan şovenizmin soykırıma dönüştüğü üzerinde durulmaktadır. Mustafa Aydemir (2013: 545) Ateşi Yakanlar romanında İzmir’in işgalini ele aldığı çalışmasında tarihsel süreçte yaşanan dramları ve Yunan zulmünü eserden hareketle ortaya koymuştur. Aydemir, İzmir’in işgali sürecinde işgal kuvvetlerinin çaresiz ve kimsesiz Türk milletine karşı acımasızca ve onur kırıcı tutum davranışlarına vurgu yapmıştır. Bu çalışma Aydemir’in ortaya koyduğu sonuçları desteklemekle birlikte ondan farklı olarak Yunan şovenizminin işgal hareketinin esas sebeplerinden biri olduğunu öne çıkarmıştır. Eserden hareketle elde edilen bulgular, Yunanlıların işgal ettikleri yerde sadece Türklere değil kendi ırkından ve dininden insanlara da zulüm ettikleri sonucunu ortaya çıkarmıştır. İşgal sürecinde Türk milleti, haksızlık ve

zulüm karşısında yalnız bırakılmıştır. İstanbul Hükümeti, işgale karşı kayıtsız kalırken medeni Avrupa ülkeleri Yunanların yaptığı insanlık dışı her türlü muameleyi görmezden gelmiştir. Türk milleti kendi imkânlarıyla bölgesel kurtuluşun yollarını aramıştır. Ülkenin batısı işgal altında iken Doğu'da Mustafa Kemal Paşa liderliğinde bağımsızlık hareketi başlamıştır. Tolga Hasan Bezek (2013: 129) çalışmasında Türk Edebiyatında İzmir'in işgalini edebi türler açısından incelemiş ve romanlar hakkında bilgilendirme yapmıştır. Bu bilgilendirmelerde İzmir'in işgalini konu alan eserleri, çekirdek ve çerçeve olay örgüsünde ele alanlar şeklinde sınıflandırmıştır. Sınıflandırdığı romanların İzmir'in işgali sürecini, işgale karşı örgütlenmeleri, düşmana ilk kurşunun atılmasını, azınlıkların işgal sürecinde yaptıklarını, İzmir'in kurtuluşunu konu alan yapıtlar olduğuna değinir. Bezek'in geliştirdiği sınıflama dikkate alındığında Yüzbaşı Gavur Mümin romanı, İzmir'in işgalini sadece siyasi boyutuyla değil ekonomik, dinî ve kültürel yönleriyle çekirdek olay örgüsünde ele almıştır. Eser bu yönüyle ilk plandaki eserler üzerinde çok fazla çalışılmamış ekonomik, kültürel ve dini ilişkileri daha ağırlıklı şekilde işlemiştir. Fuzuli Bayat (2023: 27) çalışmasında Şu Çılgın Türkler romanı üzerinden İzmir'in işgali sürecinde yaşananları siyasî boyutuyla incelemiş ve Millî Mücadele tarihini ve özellikle Cumhuriyet'in kuruluş felsefesini ortaya koymuştur. Bu çalışmada ise düşmana yönelik elde edilen istihbaratın Millî Mücadele sürecinin kazanılmasındaki önemi üzerinde durulmuştur. Eserde, Yüzbaşı Gavur Mümin'in başından geçen olaylardan hareketle Batılı Devletler ve onların destek verdiği Yunan kuvvetlerinin gizli emellerinin Anadolu'yu sömürge haline getirmek olduğuna değinilir. Eserde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin emperyalist ve sömürgeci anlayışa karşı büyük bir mücadele sonrası kurulduğuna vurgu yapılır. Gökay Durmuş (2017: 176) çalışmasında İzmir'in işgali sonrası yapılan protestoların Türk romanına yansımaları araştırmıştır. Durmuş, ele aldığı eserlerden hareketle İzmir'in işgalinin Anadolu ve Rumeli'ye sıçrayabileceği düşüncesini doğrulduğunu belirtir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde Yüzbaşı Gavur Mümin romanında Yunan kuvvetlerinin Anadolu'nun farklı bölgelerinde karmaşa çıkarmak suretiyle işgal planlarını hukuki bir zemin oturttukları ve işgali genişlettikleri üzerinde durulmuştur. Söz konusu çalışma ile bu çalışmanın ortak sonucu, Durmuş'un ortaya koyduğu Türk romanının tarihle kurduğu bağın sağlıklı bir mecrada ilerlediği düşüncesini destekler niteliktedir.

2. Eserde kültürel yapı Türk-Yunan karşıtlığı üzerinden ele alınmıştır. İzmir'deki yerli Rumlar, şehrin en varlıklı kişileridir. İzmir'in en lüks yerlerinde yaşarlar. En lüks eğlence mekânları, kulüpler bu türden kişilerin uğrak yerleridir. Türkler ise şehirde esnaflık yapmakta, köylerde ise tarım ve hayvancılık ile uğraşmaktadır. Türklerin çoğu uzun süren savaşın bedelini hem canları hem de malları ile ödemek

Yüzbaşı Gâvur Mümin Romanındaki Toplumsal Yapı ve İlişkilere Oluşumsal Yapısalcı Bir Yaklaşım

zorunda kalmıştır. Rumlar ise askerlik yapmadıkları için Türklerin yaşadığı zor durumlara düşmemiştir. Eserde vatan kavramının iki farklı medeniyet açısından ne olduğu üzerinde durulmuştur. Türkler, her türlü imkânsızlıklara ve yoksulluğa rağmen vatanın bağımsızlığı için mücadele verirken Yunanlı asker ve militanların içki, kadın ve eğlenceye olan düşkünlüğü vatan kavramının önüne geçmiştir.

3. Eserdeki ekonomik düzey çözümlemesi yine karşıtlık üzerinden yapılmıştır. Yunanlılar hem lojistik hem de askerî bakımdan Batılı devletler tarafından desteklenirken Türkler kendi imkânlarıyla bölgesel kurtuluş mücadelesi vermektedir. Rum tüccarlar, savaş zamanında servetlerine servet katarlarken Türkler uzun süren birinci dünya savaşında daha da yoksullaşmıştır. İşgal hareketinin temel sebeplerinden biri de sömürgeciliktir. Batılı güçlü devletlerin savaş çıkarmasının altında Osmanlı Devleti'ni parçalamak ve onu kendi sömürgesi haline getirmek vardır.
4. Romanda Müslümanlık ve Hıristiyanlık karşıtlığı üzerinden toplum yapısı ile ilgili çözümleme yapılmıştır. Müslümanların hoşgörüsü, insan sevgisi, ahlakı üstün tutulmuştur. Hıristiyanların ise içki, kadın ve kumara olan düşkünlükleri, para hırsı, cana kıyma, zulüm etme vb. kötü özellikleri üzerinden olumsuzlandığı söylenebilir. Hıristiyanların işgal sürecinde Türklere yaptığı soykırım dış basında Türkler tarafından Hıristiyanlara yapıyormuş gibi gösterilerek Türklerin uluslararası basında haksız bir duruma düşmesine sebep olmuştur. Bu durum Batılı devletlerin de göz yumduğu hatta istediği bir hal olarak esere yansımıştır.

Bu çalışma çağdaş Türk Romanında ikinci planda kalmış eserlerin edebiyat tarihçiliği kapsamında önemini ortaya koymaktadır. İzmir'in işgalini konu alan birinci planda ele alınan eserlerde değinilmeyen veya araştırma konusu olmayan ekonomik, dini ve kültürel boyuttaki unsurlara yoğunlaşmanın gerektiğine dikkat çekmektedir.

Kaynakça

- "Yazar Erdoğan Baysal vefat etti" başlıklı haber.<https://www.egemenlik.com.tr/yazar-erdogan-baysal-vefat-etti/9002/> (Erişim Tarihi: 30 Aralık 2022).
- Akten, Sevim. 1999. "Yazın ve Toplum İlişkisi Üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım: Yazın Toplumbilimi", Edebiyat ve Toplum Sempozyumu, Gaziantep: Ankara Üniversitesi TömerYay., ss. 162-167.
- Alver, Köksal. 2006. Edebiyat Sosyolojisi ve Hayat. Sosyoloji Dergisi: (15).
- Atalay, İrfan. 2007. Jean-Paul Sartre'in Özgürlük Yolları Adlı Yapıtına Oluşumsal Yapısalcı Bir Yaklaşım. Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Fransız Dili ve Edebiyatı, Erzurum.
- Aydemir, Mustafa. 2013. "Ateşi Yakanlar Romanında İşgal İzmir'i", In International Symposium on Language and Communication: Exploring Novelties s. 533- 545.

- Aydın, Ertuğrul. 2009. "Edebiyat-Sosyoloji İlişkisinde Sosyolojik Kaynak ve Ölçütler", Turkish Studies. Cilt: 4, Sayı 1, s. 358-370.
- Bayat, Fuzuli. 2023. Cumhuriyet'in Yüzüncü Yılında Millî Mücadele Ve İzmir'in Kurtuluşu (Turgut Özakman'ın Belgesel Romanında). Ahmet Yesevi Dergisi. Cilt: 1 sayı:2 s.7-30.
- Baysal, Erdoğan. 2011. Yüzbaşı Gavur Mümin. İstanbul: Göl Kitap Yayıncılık.
- Bezdek, Tolga Hasan.2013. Türk edebiyatında İzmir 'in işgali ve kurtuluşu. Doktora Tezi. Marmara 21 Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul.
- Goldmann, Lucien. 1964.Pourunesociologiedu roman. Paris: Gallimard. Goldmann, Lucien. 2005. Roman sosyolojisi. Ankara: Birleşik Yayınevi. <https://www.biyografya.com/biyografi/5506>(Erişim Tarihi: 28 Ekim2023).
- Kocal, Tuba.2022. Miralay Süleyman Fethi Bey. Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, (2): (1-45). Lanson, Gustave. 1925. Edebiyat Tarihi (I), İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- Levend, Ağâh Sırrı. 1988. Türk Edebiyatı Tarihi 1. Cilt, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Lukacs, György. 1987. Avrupa Gerçekçiliği Balzac- Stendhal-Zola-Tolstoy-Gorki ve Diğerleri. Çev. Mehmet H. Doğan. İstanbul: Payel Yayınları.
- Moran, Berna. 1994. Edebiyat Kuramları ve Eleştiri. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Özsüer, Esra. "EleftheriosKyriakos Venizelos (1864-1936)", Atatürk Ansiklopedisi, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr>. (Erişim Tarihi:08.08.2023).
- Parla, Jale. 2000. Don Kişot'tan Bugüne Roman. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Temizsu, Mustafa.2022. Burhan Cahit Morkaya'nın İzmir'in Romanı Adlı Eserinde İzmir'in İşgali ve İzmir Üzerine. Şehir Kültür Medeniyet Çaka Bey'den Günümüze İzmir, Cilt :4 s.1781- 1788). İzmir: İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Yayınları.
- Tilbe, Ali, Fethiye Tilbe.2016. "Yazın Toplum bilimsel Oluşumsal Yapısal Bir Çözümleme: Mahmut Yesari'nin "Çuluk" Adlı Romanında Çalışma İlişkileri", Uluslararası Edebiyat ve Toplum Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, Bartın Üniversitesi Yayınları No: 25 Edebiyat Fakültesi Yayın No: 02, ss. 123-134.

